

VIRTUAL ALOQA MUHITIDA NUTQNI OBRO'SIZLANTIRISH STRATEGIYASI

Otajonova Dildor Baxtiyarovna, Chirchiq davlat pedagogika
universiteti dotsenti, (PhD)

STRATEGY FOR DISCREDITING SPEECH IN A VIRTUAL COMMUNICATION ENVIRONMENT

Otajonova Dildor Bakhtiyarovna, Associate Professor Chirchik
State Pedagogical University, (PhD)

СТРАТЕГИИ ДИСКРЕДИТАЦИИ РЕЧИ В ВИРТУАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИОННОЙ СРЕДЕ

Отажонова Дилдор Бахтияровна, доцент Чирчикского
государственного педагогического университета, (PhD)

Annotatsiya: Bugungi kunda axborot kommunikatsiya texnologiyalari barcha sohani qamrab olgan. Xususan, ijtimoiy tarmoqlar orqali virtual muloqot qilish jarayoni yanada avj olgan. Ushbu maqolada virtual muloqot va ijtimoiy tarmoqlarda nutqni obro'sizlantirish strategiyalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: virtual muloqot, nutqni obro'sizlantirish, strategiya, internet, ijtimoiy tarmoq, emoji va stikerlar, lingvistik ekspertiza.

Abstract: Today, information communication technology covers all areas. In particular, the process of virtual communication through social networks is even more advanced. This article highlights strategies for virtual communication and discrediting speech on social media.

Keywords: virtual communication, discrediting speech, strategy, Internet, social network, emoji and stickers, linguistic expertise.

Аннотация: Информационно-коммуникационные технологии сегодня охватывают всю отрасль. В частности, процесс виртуального общения через социальные сети получил дальнейшее развитие. В этой статье рассматриваются стратегии виртуального общения и дискредитации речи в социальных сетях.

Ключевые слова: виртуальное общение, дискредитация речи, стратегия, интернет, социальные сети, смайлики и стикеры, лингвистическая экспертиза.

KIRISH. Virtual aloqa muhiti doirasida obro'sizlantirish qilishning nutq strategiyasi muammosi lingvistik ekspertiza uchun nisbatan yangi. Bu nafaqat tarmoq nutqini o'rganishning murakkabligi va unda sodir bo'layotgan o'zgarishlar tezligi, balki nutqni tashkil etishning boshqa ijtimoiy jihatdan aniqlangan tizimlari bilan bog'liq atamalardan foydalanish chegaralarining kengayishi bilan ham bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. "Strategiya" tushunchasining o'zi tilshunoslik tomonidan zamonaviy siyosiy aloqalarni tahlil qilish uchun harbiy fanlardan olingan[1]. Ushbu sohada atamaning ishlatilishi funksional nutq muhitining o'ziga xosligi bilan bog'liq edi. Siyosiy nutqning samaradorligi "jang maydonida amaldagi qoidalarga o'xshash talablarga" rioya qilishga asoslanadi. Shunday qilib,

<https://orcid.org/0000-0003-1460-1969>

e-mail: princess1986@bk.ru

muloqotning asosi “hokimiyat uchun raqobat kurashida”, ba’zida turli xil “nutq ta’sirining provokatsion va manipulyatsiya vositalaridan” foydalanish orqali g’alaba qozonish zarurati hisoblanadi[2].

Biroq, har qanday aloqa sohasida “lingvistik ifoda orqasida har doim qandaydir manfaatlar, maqsadlar, kimningdir nuqtayi nazari mavjud”, bu esa qabul qiluvchiga ma’lum bir ta’sir qiluvchi ta’sir mavjudligini anglatadi. Binobarin, og’zaki obro’sizlantirish strategiyasi “nafaqat siyosiy ritorika sohasida”, balki “kundalik dialogik muloqot sharoitida” ham amalga oshirilishi mumkin. Bu bizga belgilangan atamani tarmoq nutqi doirasida ishlatish imkoniyati haqida gapirish imkonini beradi. Nutqni tashkil etishning virtual shakli bir qator o’ziga xos kommunikativ xususiyatlarga ega bo’lib, birinchi navbatda, murojaat qiluvchi va qabul qiluvchining mumkin bo’lgan anonimligi, ularning fazoviy uzoqligi va aloqaning bilvositaligi bilan ifodalanadi. Shu bilan birga, tarmoq nutqi siyosiy nutqqa o’xshash xususiyatlarga ega. Bu fikr bildirish holatida eng yaqqol namoyon bo’ladi, forumda, chatda va boshqa internet platformalarida qoldirilgan xabar siyosatchining nutqiy harakatlari kabi ommaviy xususiyatga ega. Bundan tashqari, u “saylovchilar” emas, balki kuzatuvchilarning reaksiyasi bo’yicha hisoblab chiqiladi[3]. Bunda nutq aktining agonistik xususiyati ham o’zini namoyon qilishi mumkin. Bu adresatning bayonotlari anonim bo’lishi mumkinligi bilan bog’liq. Shunday qilib, aloqa natijalari inkognito bo’lib qolgan aloqa ishtirokchisiga zarar etkazmaydi. Shunday qilib, fleym, flud va trolling kabi aloqa shakllari tobora ommalashib bormoqda.

Biroq, bunday nutqiy harakatlarning maqsadi siyosiy kurashda g’alaba qozonish emas, balki “bir guruh yoki ma’lum bir shaxsning nuqtayi nazariga dushmanlik bildirish”. Binobarin, obro’sizlantirish strategiyasi birinchi o’ringa chiqadi, chunki u ma’ruzachiga “boshqa shaxsning xatti-harakatlari yoki fazilatlariga salbiy baho berishga imkon beradi, bu odamni salbiy nuqtayi nazardan ko’rsatishga va natijada uni buzishga qaratilgan. Boshqalarning unga bo’lgan ishonchi, uning qadr-qimmatini, obro’si va

ahamiyatini pasaytiradi yoki o’zini o’zi qadrlashini kamaytiradi”[4].

Tarmoq foydalanuvchilarining har bir izohi ko’rsatilgan kommunikativ fokusga ega emas. Biroq, shaxs, tashkilot, mahsulot, xizmatning salbiy xususiyatlarini tavsiflovchi internet sharhlarini lingvistik ekspertizadan o’tkazish bo’yicha so’rovlar sonining ko’payishi onlayn nutq doirasida obro’sizlantirishning nutq strategiyasidan juda tez-tez foydalanishdan dalolat beradi. Bu shuni anglatadiki, “nutq xulq-atvori yo’nalishi”ni tahlil qilish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu boshqa sabablarga ko’ra lingvistik ekspertiza uchun dolzarb bo’lib qoladi. Obro’sizlantirish strategiyasini tahlil qilish faktlar bayoni shaklida emas, balki shaxs, obyekt, tashkilot, xizmat va boshqalarning qadr-qimmatini kamsitishga yordam beradigan tuhmat xarakteridagi bayonotlarni ko’rib chiqishga imkon beradi. Masalan, mutaxassis tomonidan “Ivanov” foydalanuvchi nomi ostida olingan izoh (lingvistik ekspertiza vaqtida maxfiylik talabini bajarish maqsadida barcha haqiqiy ismlar o’zgartirilgan) ortodontist tomonidan ko’rsatiladigan tibbiy xizmatlar sifatining yomonlashuvi muammosiga bag’ishlangan. Sharh muallifi nafaqat ma’lum bir shaxs (Ye. S.Sidorova) o’z kasbiy vazifalarini bajarmaganligini da’vo qiladi, balki uni umuman malakasiz mutaxassis sifatida baholaydi. Ye.S.Sidorovani obro’sizlantirish strategiyasini amalga oshirish uchun “Ivanov” bir nechta taktikadan foydalanadi. Asosiy “kommunikativ harakat” sifatida muallif “noprofessional shifokor” obrazini yaratish taktikasidan foydalanadi. Bu Ye.S.Sidorovaning qobiliyatsiz mutaxassis sifatida ko’rsatilishidir.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

Ironiyadan foydalanish ma’lum bir shaxsning imidjining salbiy ta’sirini kuchaytirishga yordam beradi. Aynan shu narsa “muallifning bahosini bemalol” ifodalash imkonini beradi. Ritorik savol shaklidan foydalanib, muallif vaziyatni satirik tarzda ko’rib chiqadi: “Lirik chekinish: qachondan beri, hayronman, shifokorning ismi anamnezni yig’ishda majburiy element hisoblanadi? Shifokorning to’liq ismisiz, lekin avvalgi klinikadan rasmiy ko’chirma, eski va yangi fotosuratlarining to’liq to’plami bilan

tekshiruv o'tkazish va hozirgi tashxis qo'yish mumkin emasmi? O'quvchiga hatto ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar ma'lumotlariga asoslanib ham maslahat xizmatlarini ko'rsata olmaydigan shifokorning surati taqdim etiladi. Ikkinchidan, muallif shifokor va bemorlar o'rtasidagi muloqotning axloqiy tomonining salbiy xususiyatlariga murojaat qiladi. U "shifokor noprofessional muloqot qiladi, his-tuyg'ularini nazorat qilmaydi, mijoz bilan muloqot qilish madaniyati past (90-yillardagi bepul muassasalar uslubi)", deb yozadi. Shunday qilib, matnda mutaxassis portretining yana bir xususiyati paydo bo'ladi – muloqot qila olmaslik, bu yana butun nutq ishi darajasida "qobiliyatsizlik" maqomini mustahkamlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, salbiy ma'lumotlarni to'plash ("Internetdagi mutaxassis haqida yaxshi sharhlar mavjudligini ko'rsatuvchi", uning yuqori malakasi – "uning barcha regaliyalari va tibbiy ma'lumot darajasi" ekanligini ko'rsatuvchi) va "topishmoq" usulidan foydalanish (muallif voqealarni g'ayrioddiy, tushunarsiz deb ko'rsatadi: "Aslida men bunday narsaga birinchi marta duch keldim, buni pullik xususiy klinikada ko'rishni hech qachon kutmagandim") sharhga yangi ma'nolar beradi. Matnga yana bir sema "aldash" kiritilgan bo'lib, u "kutilayotgan" va unga to'g'ri kelmaydigan "haqiqiy" o'rtasidagi kontrastni yana kuchaytirib, "professional bo'lmagan shifokor" obrazini yaratadi.

Barcha turdagi ramzlardan, emodzilar va kulgichlar ko'pincha internet-muloqotda – ideogrammalar, piktogrammalar va kulgichlar shaklida taqdim etilgan muloqotning noverbal tarkibiy qismlari qo'llaniladi. Ular "bayonotning ma'nosini yanada boyroq va xilma-xil ravishda to'ldirish, uning ifodali-intonatsiya rangini aniqlashtirish uchun mo'ljallangan, kirill grafikasi yoki lotin alifbosi bilan birgalikda qo'llaniladi, to'g'ridan to'g'ri bayonot tuzilishiga kiritilishi mumkin, bayonot birliklaridan bo'shliqlar yoki vergullar bilan ajratilgan.

Zamonaviy virtual SNKK larning tarixiy ildizlari haqida turli xil qarashlar mavjud. Masalan, ilmiy jamoatchilikda zamonaviy virtual SNKK signallari allaqachon tarixiy vaqtning ma'lum

davrlarida piktogramma, ideografiya va boshqa ikonik yozuvlarda soddalashtirilgan versiyada ishlatilgan, degan fikr mavjud. Qadimgi g'or devorlariga karikatura va piktogrammalar chizgan qadimgi dunyodan beri kulgichlar kabi elementlardan foydalanilgan. Zamonaviy kulgichlar va antik davr devor piktogrammalari o'rtasidagi yagona farq shundaki, ulardagi ma'lumotlar immanent (bir zumda) va uzoq masofalarga uzatiladi[5].

Dastlab, kompyuter vositachiligidagi muloqotda, bayonotning paralingvistik noverbal tarkibiy qismlari o'rtasida, muloqotchilarning ijtimoiy o'zaro ta'siridan kelib chiqadigan his-tuyg'ularni (quvonch, qayg'u, hayrat, ajablanish, qo'rquv, umidsizlik va boshqalar) ifodalash vositasi bo'lgan emotikonlar ishlatilgan. Ulardan foydalanish yuzma-yuz muloqotning yo'qolishi va odamlarning kompyuter aloqasiga tez o'tishi bilan bog'liq.

So'nggi paytlarda, ijtimoiy tarmoqlar va tezkor messenjerlarning rivojlanishi bilan bog'liq holda, emodzilar tobora ommalashib bormoqda – multimodal vositalar eng aniq ma'noni minimal nutq vositalari bilan yetkazish uchun ishlatiladi.

Emoji – bu xalqaro Unicode shrift standartiga asoslangan murakkab semiotik belgilar yoki piktogrammalar bo'lib, his-tuyg'u yoki g'oyani vizualizatsiya qilish va tezkor muloqot qilish vositasi sifatida ishlatiladi. Emoji va oddiy kulgichlar o'rtasidagi tub farq shundaki, bu semiotik vositalar nafaqat muloqot subyektiining his-tuyg'ularini, balki turli xil uy-ro'zg'or buyumlari, g'oyalar, obyektlar, artefaktlar va boshqalarni ifodalash uchun ishlatiladi. Emoji yadrosi metafora – lingvistik qurilma, bu "ismning qaysidir ma'noda o'xshashligi asosida bir obyektidan ikkinchisiga" semantik ko'chirilishini nazarda tutadi

XULOSA. Internet-muloqot turli xil piktogrammalardan, shu jumladan kulgichlar (yemoji), turli xil stikerlar, giflar va boshqalarni qo'llash orqali matnning konvolyutsiyasi bilan tavsiflanadi. Biroq, og'zaki nutqning ajralmas qismi bo'lgan intonatsiyadan farqli o'laroq, internet xabarida vizual va grafik vositalardan foydalanish o'ziga xosdir va odatda kamroq spontandir. Shu bilan birga, virtual muhitda muloqot haqiqiy emas,

balki xayoliy “shaxsiyat” va unga mos keladigan nutq xatti-harakatlarini yaratishga imkon berishini hisobga olish kerak.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Arzhanova I.A., Puzakov A.V., Ivleva A.Y. The Definition of “Translation Strategy” within the Framework of Linguistic Theory and the Communicative-Functional Approach //Russian Linguistic Bulletin. – 2023. – №. 6 (42).
2. Otajonova D. Non-Verbal Means of Communication: Semantics of Extralinguistic And Paralinguistic Components of Text //Current research journal of philological sciences. – 2025. – T. 6. – №. 01. – C. 31-42.
3. Otajonova D. Types of speech internet communication and functionality of its graphical display elements //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2025. – T. 7. – №. 02. – C. 101-110.
4. Otajonova D.B. Maxsus sohalar kesimida lingvistik ekspertizaning ahamiyati //O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari. – 2024. – C. 226-228.
5. Kenenbayev E.T. New means of written communication and their impact on the modern virtual communication process //Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal. – 2024. – T. 5. – №. 03. – C. 219-226.

